

Roll No.....

Total No. of Pages : 6

Total No. of Questions : 14

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड वार्षिक परीक्षा 2022-23

विषय कोड : 1001

संस्कृतव्याकरणम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देश: — निर्देशानुसार सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

1. उचित विकल्पं चित्वा लिखत —

1×6=6

(i) संप्रसारणवर्णः वर्तते —

(क) ए

(ख) ओ

(ग) अ

(घ) उ

(ii) इदम् शब्दस्य स्त्रीलिङ्गे प्रथमैकवचने रूपमस्ति —

(क) अयम्

(ख) इयम्

(ग) इदम्

(घ) अनेन

(iii) अहः, इत्यत्र रेकादेशः इत्यनेन सूत्रेण भवति —

(क) रोऽसुपि

(ख) अहन्

(ग) वा नपुंसकस्य

(घ) हो ङः

(iv) अव्ययपदं अस्ति —

(क) माता

(ख) कः

(ग) पुनः

(घ) बालकः

(v) वर्तमानकाले लकारः भवति —

(क) लट्

(ख) लिट्

(ग) लङ्

(घ) लुट्

(vi) नमः योगे विभक्तिर्भवति —

(क) प्रथमा

(ख) चतुर्थी

(ग) तृतीया

(घ) पञ्चमी

2. प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयत —

1×6=6

(तानि, तृतीया, भवसि, आत्मनेपदीः, लुक्, दिश)

(क) भू धातोः मध्यमपुरुषैक वचने लट्लकारे रूपं अस्ति।

(ख) अव्ययादाप्सुपः, इत्यनेन सूत्रेण सुपम् भवति।

(ग) तत् शब्दस्य नपुंसकलिङ्गे बहुवचने रूपं अस्ति।

(घ) दिक्, इत्यत्र मूलपदं अस्ति।

(ङ) सहयोगे विभक्तिर्भवति।

(च) एध् धातुः भवति।

3. युग्ममेलनं कुरुत —

1×6=6

(i) षट्चतुर्भ्यश्च

— जस्

(ii) आपः

— अव्ययपदम्

(iii) इदम्

— भूतानद्यतनपरोक्षार्थम्

(iv) विना

— नुडागामः

(v) लिट्

— चवर्गा देशः

(vi) कुहोश्चुः

— नपुंसकलिङ्गे प्रथमैकवचनम्

4.

शुद्धवाक्यानां समक्षम् 'आम्' अशुद्धवाक्यानां समक्षम् 'ना' इति लिखत :

1×6=6

- (क) 'अतो गुणे' इति सूत्रेण पररूपमेकादेशः भवति।
(ख) अप् शब्दो नित्यं एकवचनान्तः भवति।
(ग) सुपन्थानि प्रथमाविभक्तिः बहुवचनस्य रूपमस्ति।
(घ) सदृक्षं त्रिषु लिङ्गेषु सर्वासु च विभक्तिषु तदव्ययम्।
(ङ) 'लः परस्मैपदम्' इत्यनेनात्मनेपदसंज्ञा भवति।
(च) यूयम् संस्कृतं पठामः शुद्धं वाक्यमस्ति।

5.

एकपदेन उत्तरं लिखत -

1×6=6

- (क) अस्मद् शब्दस्य तृतीयैकवचनस्य रूपं लिखत।
(ख) गिर् शब्दस्य स्त्रीलिङ्ग प्रथमैकवचनस्य रूपं लिखत।
(ग) 'वानपुंसकस्य' इत्यनेन सूत्रेणागमः कः भवति ?
(घ) 'स्मारं स्मारम्' इति पदस्याव्ययसंज्ञा केन सूत्रेण भवति ?
(ङ) विध् धातुः कस्मिन्नर्थेऽस्ति ?
(च) स्वाहा योगे का विभक्तिर्भवति ?

6. एकवाक्येन उत्तरं लिखत —

2×5=10

- (क) यञ् धातुः केषु अर्थेषु सन्ति ?
(ख) जम्मत्तुः-इत्यत्र उपधालोधः केन सूत्रेण भवति ?
(ग) गद् धातोः लुङ्लकारस्यैकवचनं रूपं लिखत।
(घ) अव्ययीभावश्च, इत्यनेन सूत्रेण का संज्ञा भवति ?
(ङ) स्वनडुत् इत्यत्र हकारस्य दकारादेशः केन सूत्रेण भवति ?

7. विभक्तिना सह पदं योजयतु —

2×3=6

- (क) अमुष्यै प्रथमा
(ख) विद्वान् सप्तमी
(ग) राज्ञि-राजनि चतुर्थी

8. ससूत्रेण व्याख्यायताम् (केचन पञ्च) :

3×5=15

राजा, द्यौः, चत्वारि, भविष्यामः, अगमत्, एधन्ते सः, नीचैस्।

9. अधोलिखितेषु अशुद्धकारक वाक्यानां शुद्धि करणीया (केचन चत्वारः) :

2×4=8

- (क) श्री रामचन्द्रं नमः।
(ख) वृक्षाय पत्रं पतति।
(ग) सीता रामं सह वनं गच्छति।
(घ) सः भिक्षुकाय भोजनः ददाति।
(ङ) अहं पठनाय विद्यालयं गमिष्यति।

10. केचन् द्वयोः सूत्रयोः निर्देशानुसारं सम्पूर्णं लिखत -

4×2=8

(क) ऋत्विग् क्रुञ्चां च।

(ख) तिप्तस् महिङ्।

(ग) नेर्गदिनद चिनोतिदेग्धिषु च।

11. हिन्दी गद्यांशस्य संस्कृते अनुवादः कुरुत -

4

मैं संस्कृत पढ़ता हूँ। संस्कृत भारतीय भाषाओं की जननी है। इसमें शब्द भण्डार भरपूर है। इसमें व्याकरण की शुद्धता है। हमें संस्कृत अवश्य पढ़नी चाहिये।

अथवा

हमारा देश भारत है। इसकी राजधानी दिल्ली नगर है। यहाँ गंगा, यमुना, नर्मदा, गोदावरी आदि नदियाँ बहती हैं। हमारा राष्ट्रध्वज त्रिवर्णात्मक है। देश सेवा ही हमारा परम धर्म है।

12. श्लोकस्य हिन्दीभाषायां अनुवादं कुरुत -

4

पिबन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः;

स्वयं न खादन्ति फलानि वृक्षाः।

नादन्ति सस्यं खलु वारिवाहाः;

परोपकाराय सतां विभूतयः।।

13. अधोलिखितेषु एकं विषयं स्वीकृत्य पञ्चाशदधिकशतम् (150) शब्देषु संस्कृतभाषायां निबन्धं लिखत. — 10

(क) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्

(ख) कविः कालिदासः।

(ग) छत्रजीवनम्।

(घ) पर्यावरणम्।

14. किमपि अधोलिखित सूत्राणां एकस्य सूत्रस्योदाहरणसहितं व्याख्या लिखत : 5

(क) सान्तमहतः संयोगस्य।

(ख) अचो रहाभ्यां द्वे।

(ग) इयणः संप्रसारणम्।